

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Ящишина І. В., доктор економічних наук, професор
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
e-mail: yarinaeco@gmail.com

XXI ст. характеризується зростаючим трендом щодо впливу інновацій не лише на економічний, а й на соціальний розвиток країн об'єднаної Європи.

Соціальна значимість науки та досліджень вивчалась науковцями ще починаючи з початку XX ст. (зокрема Дж. Берналом), вітчизняні науковці-макроекономісти (Ю. Бажал, Н. Гончарова, С. Захарін, Л. Федулова, Б. Малицький, О. Попович, О. Новікова) аналізували окремі сторони соціально-економічного спрямування інноваційної політики. Однак більшість наукових досліджень зосереджена на проблемах економічної ефективності інноваційної політики і залишають менш дослідженими її соціальні аспекти. Водночас соціально-економічний розвиток XXI ст. супроводжується низкою соціальних викликів і протиріч. Об'єднана Європа демонструє позитивні наслідки реалізації інноваційної політики для досягнення саме соціальних цілей.

Європейська спільнота є одним із основних центрів науково-технічного та соціально-економічного розвитку в сучасному світі. Європейські спеціалісти виокремлюють вісім напрямків науково-технічного розвитку, які визначались першочерговими для подолання соціальних викликів: захист навколишнього середовища, охорона здоров'я, освіта та підвищення кваліфікації, мобільність, комунікації та транспорт, сфера послуг, процесні та продуктові технології, біотехнології, інформаційні технології [1].

Починаючи із 1984 р. і дотепер основним та єдиним інституційним механізмом проведення ЄС політики в сфері інновацій є рамкові програми (РП). Фактично усі вони конкретизували стратегії та ставили перед собою як економічні, так і соціальні завдання (див. табл. 1).

Таблиця 1

Соціальні задачі рамкових програм інноваційної політики ЄС в XXI ст.

Назва програми	Період дії	Соціальні цілі
П'ята	1998-2002	Посилення ролі науки у вирішенні соціальних проблем; зосередження на рішенні поточних соціальних проблем за допомогою наукових досліджень, а не на дослідженнях безпосередньо; Дослідження для підвищення рівня життя та умов праці
Шоста	2002-2006	Наукові дослідження для життя та здоров'я; доступ громадян до інформаційного суспільства; безпечне харчування та ризики для здоров'я; розвиток суспільства, заснованого на знаннях
Сьома	2007-2013	Дослідження щодо створення ефективних систем охорони здоров'я, забезпечення якості та безпеки продуктів харчування, довкілля та зміни клімату, соціально-гуманітарні науки
Горизонт-2020	2014-2020	Індивідуальні та спільні міждисциплінарні дослідження в нових перспективних галузях наук про життя та інновацій, ресурсне забезпечення дослідників, соціоекономічні та культурні трансформації; соціальні напрями (охорона здоров'я, демографічні зміни, добробут, продовольча безпека, чисте довкілля, «зелені» технології, безпечне суспільство)
Горизонт Європа	2021-2027	Наукові дослідження економіки, яка працює для людей; розробки та впровадження Європейського «Зеленого курсу», акцент на соціальному аналізі, розробці емпірично доведених рекомендацій, інновацій та прогнозів у ключових сферах: демократія та управління; культурна спадщина; соціальні та економічні трансформації

Складено за джерелами [2, 3, 4].

З прийняттям кожної наступної рамкової програми соціальний вимір все більше впливає на формування параметрів відбору як напрямків дослідження, так і їх тематичного спрямування.

1 січня 2021 р. розпочала свою дію Рамкова програма інноваційної політики ЄС «Горизонт Європа» на період до 2027 р. План програми, розроблений Європейською Комісією, передбачає протягом вказаного періоду підвищення фінансування науки в ЄС на 50 % для подолання соціально-економічних наслідків COVID-19. Загальний бюджет програми «Горизонт Європа» становить 95,5 млрд євро, це на 30 % більше, ніж було виділено на попередню науково-дослідну програму «Горизонт 2020». За попередніми оцінками експертів соціальна спрямованість нової рамкової програми не зменшиться і навіть зросте, оскільки появилась низка нових проблем у соціальній площині внаслідок світової пандемії. Лише на

досягнення цілей сталого розвитку спрямовано 84% бюджету [4]. Стратегічний план реалізації програми «Горизонт Європа» на 2021-2024 рр. передбачає подолання соціальних викликів за допомогою:

- сприяння відкритій стратегічній автономії шляхом керування розвитком ключових цифрових технологій, секторів та ланцюгів створення вартості;
- відновлення європейських екосистем та біорізноманіття, а також стале управління природними ресурсами;
- впровадження соціальних дослідницько-інноваційних місій (Адаптація до зміни клімату, включаючи трансформацію суспільства; Проблема онкологічних захворювань; Розумні міста та міста без впливу на клімат; Світовий океан, морські та внутрішні води; Стан ґрунтів та харчування);
- збільшення частки наукових суспільних благ через запровадження політики відкритої науки та спрощення умов науково-інноваційного міжнародного співробітництва;
- утвердження для ЄС цифрової, стійкої економіки;
- створення більш стійкого, інклюзивного та демократичного європейського суспільства.

Найбільш вагомим за фінансуванням (понад 55% бюджету) є напрям програми «Глобальні виклики та європейська індустріальна конкурентоспроможність», що включає в себе соціальні напрями:

1) Здоров'я (Охорона здоров'я протягом життя; Неінфекційні та рідкісні захворювання; Інструменти, технології та цифрові рішення для охорони здоров'я; Інфекційні захворювання, включаючи ті, що пов'язані з бідністю та знехтуваними захворюваннями; Системи охорони здоров'я);

2) Культура, креативність та інклюзивне суспільство (Демократія та влада; Соціальні та економічні трансформації; Культура, культурна спадщина та креативність);

3) Цифрова безпека для суспільства (Суспільства, стійкі до стихійних лих; Захист і безпека; Кібербезпека);

4) Цифровізація економіки і суспільства (Запровадження нових екологічно і соціально нейтральних технологій та матеріалів, Інтернет наступних поколінь; Низьковуглецева економіка);

5) Клімат, енергетика та мобільність (Наука про клімат і кліматичні рішення; Енергетичні системи та мережі; Суспільство та міста; Розумна мобільність; Будинки та промислові об'єкти в умовах енергетичного переходу; Чистий, безпечний та доступний транспорт);

6) Продовольство, біоекономіка, сільське господарство (Замкнені циклічні системи; Харчові системи, Біорізноманіття, Інноваційні біоекономічні системи ЄС).

Загалом рамкові програми інноваційної політики стають дієвими інструментами розв'язання соціальних проблем ЄС, серед яких:

- 80-90-ті рр. – старіння населення, екологічні проблеми, техногенні катастрофи;
- 2000-ті рр. – соціальна адаптація, вирівнювання диференціації доходів, конкуренція на ринку праці;
- 2000-2010 рр. – безробіття, проблеми здоров'я;
- 2010-2020 рр. – соціальні виклики, культурно-етнічні проблеми та конфлікти, COVID-19.

Отже інноваційна політика ЄС в XXI ст. із суто економічного спрямування переорієнтовується на вирішення соціальних проблем та викликів, зокрема за допомогою рамкових програм, соціальна спрямованість яких має стійкий тренд до зростання.

Позитивний досвід ЄС щодо успішного вирішення низки соціальних проблем інструментами інноваційної політики заслуговує на вивчення та впровадження успішних практик в Україні.

Список використаних джерел:

1. Technoeconomic Analysis. Report A baseline on selected, policy relevant, technoeconomic developments. Seville (Spain): EU Institute for Prospective Technological Studies, 1998. 54 p.
2. Research and innovation: introduction. European Commission. URL : <http://europa.eu/int>. (дата доступу 02.01.2023).
3. The Framework Programme for Research and Innovation «Horizon – 2020». European Commission. URL : https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/H2020_inBrief_EN_FinalBAT.pdf (дата доступу 03.02.2023).
4. Horizon EU. European Commission. URL : <http://ec.europa.eu/horizon-europe> (дата доступу 10.02.2023).